Nr. 86. Anulu XXXI.

GAZET'A TRANSILVANIEI.

Gazet'a ese de 2 ori: Mercurea si Duminec'a, Fói'a, candu concedu ajutóriele. — Pretiulu: pe 1 anu 10 fl. pe 1/4 3 fl. v. a. Tieri esterne 16 fl. v. a. pe unu anu séu 3 galbini mon. sunatória.

Brasiovu 18/6 Novembre 1868.

Se prenumera la postele c. r., si pe la DD. corespondenti. — Pentru serie 6 cr. Tax'a timbrala a 30 cr. de fiacare publicare.

MONARCHI'A AUSTRIACA.

Transilvani'a.

Brasiovu 18 Nov. Facemu atentu pe on. nostru publica la anuntiulu din Nrulu nostru trecutu si celu de adi despre activarea bancei de asecuratiune „TRANSILVANI'A". Nobilulu scopu alu intemeitoriloru acestui institutu patriotica: de a pune stavila esirei de capitale enorme din tiéra nóstra pe totu anulu prin institutele straine de asecuratiune si de a inaintá comerciulu, industri'a si agricultor'a tieriórei nóstre, va fi intielesu, credemu, de toti romanii nostri, cari au stata trebuintia de impartatiri materiali. Se astépta cu dreptu, cá locuitorii tierei nóstre se se grupeze pre langa acestu asiediementu si se'si iè pe viitoriu asecuratiunile trebuitórie la denselu, carele avendu si de basa principiale reciprocitate ne da garantiele cele mai bune si putemu dice, este alu nostru alu tuturoru. „Transilvani'a" este celu d'anteiu institutu de asecuratiune la a carui fondare si concedere au luatu parte si romanii. In consiliulu seu administrativu vedemu cu placere numele ilustriloru nostri barbati Hanea, Bologa, Brote, in directiune V. Romanu. Cestu din urma in calitate de inspectoru alu acelei bance tocma se afla in midilocelu nostru spre scopulu organisarei unei directiuni tienutale si spre a indaplecá partea romanésca a locuitoriloru cetatii si tienutului nostru la participare prin subscrieri de actiuni si prin luarea asecuratiuniloru pe viitoriu numai dela acelu institutu. Dupace cea d'anteiu miie de actiuni s'a subscrisu mai numai in Sibiiu si tienutu, credemu ca Brasiovenii nostri, cari sciura se dè pana acum state dovedi de patriotismu, voru asi a si face detori'a si facia cu acestu institutu alu nostru in folosulu loru propriu.

In anulu din Nrii viitori vomu publicá si programulu institutului, din care frumosulu scopu alu intreprindietoriloru se va poté vedé si mai desprópe. —

Memorandu romanu.

(Capetu.)

In 5 Maiu s. c. fù tramisu in tiéra cont. Em. Péchy in calitate de comisariu regescu plenipotentiariu. Dupa cateva momente de petrecere in capital'a tierei, acelasi comisariu facù una calatória oficiala prin tiéra; cu acésta ocasiune dechiara romaniloru, ca uniunea e facta complinita, si déca mai tardiu s'aru manifestá una opunetiune in privinti'a acést'a, elu o va asi innecá in simbure prin fortia.

Acésta atitudine teroristica a cont. Péchy facia cu natiunea romana fù cu atatu mai iubitória, fiinduca diet'a Ungariei decretase prin art. VII din 1848 in termini nedi-cotabili, ca uniunea, insusi in sensulu maghiaru, trebue se se faca sub mai multe conditiuni, de exemplu: cá autonomi'a tierei se fia conservata in tóte cele ce n'aru atinge unitatea monarchiei maghiare. Pre acestu articlu, cá pre tóte celelalte legi, jurà regele in 8 Iuniu. De aici e evidente, ca déca cont. Péchy vorbesce inca de uniunea reala consumata, elu anticipa prin acést'a viitoriulu, si dá romaniloru a pricepe, ca aici nici vorba nu póte fi de „acordulu liberu alu Transilvaniei", reservatu insusi prin pré inalt'a patenta din 20 Septembre 1865; cu alte cuvinte: ca marele principatu alu Transilvaniei e tractatu de maghiari, cá una tiéra cucerita, si romanii cá una natiune de eloti politici, in fine asia, precum au fostu pana in 1848.

Noi marturisimu, ca acésta atitudine brusca si neccasrabile a partitului, care se afla in fruntea afaceriloru, nu ne-a pré suprinsu; prevederea nóstra si simtiemintele nóstre nu ne-au insielatu. Petitiunea nationala din Decembre 1866 contiene urmatoriulu pasagiu: „Pre candu partitulu unionistu séu mai bine fusionistu, lucra din tóte poterile spre a decimá formalminte marele principatu alu Transilvaniei, séu mai bine dicendu, a cuceri acestu principatu prin Ungari'a, totu acelu partitu in acelasi timpu e mai determinatu a prepará prin tóte midilócele posibile disolvirea séu nimicirea natiunei romane."

Patent'a imperiala din 26 Febr. 1861 a fostu, precum se scie, destulu de avara in privinti'a largirei cercului de autonomia a provincieloru monarchiei; dar' ea lasá fiacarei provincie diet'a sa cu óreceare resortu de actiune. Maghiarii inse vreu a distruge pre deplinu, pana si umbr'a de autonomia in marele principatu alu Transilvaniei, cu alte cuvinte: ei pretindu a tractá acestu mare principatu, cá una tiéra cucerita prin arme. Caus'a e evidente. Capii natiunei maghiare vedu bine, ca cu una dieta transilvana emanata din una lege electorala mai omana, elementulu natiunalu romanu s'ar poté desvoltá, cultiva si consolidá, si prin urmare ei sunta fórte decisi a inchide dinsintea romaniloru pórt'a catra adeveratulu progresu natiunalu.

Esemplulu Ungariei ne confirma in parerea nóstra. 1,600,000 romani locuiescu in Ungari'a propria si in Banatu, una parte considerabila e mestecata cu maghiari, cu cari la olalta si-alegu deputatii; dar' mai in tóte cercurile electorale maghiarii vinu armati in diu'a alegerei, si déca vedu, ca nu voru avé maioritatea, incepu a bate pre romanii nearmati, i omóra si i impraestia. In petitiunea nationala din Decembre 1866 se afla notate cateva casuri de genulu acest'a; asia in vecinetatea cercului alegatoriu de Pecic'a, in comitatulu Aradului, maghiarii condusi de unu advocatu si de unu preutu reformatu, in diu'a realegerei unui deputatu, adica in 5 Iuniu s. c. au batutu de mórte pre doi romani; unuspredicce fura vulnerati greu, si diece mai usioru. Una trupa de cavaleria imperiala intrevenì spre a restabili ordinea si a mantiné pre romani de unu mare macelu, cu multu mai teribilu, decatu au fostu cele intemplate in alte cercuri electorale la olalta, atatu in 1861 catu si la anulu 1865 si 1866.

Maghiarii au adoptatu de modelu nivelatiunea si centralisatiunea preparata in Franci'a in decursu de trei sute de ani, pana la revolutiunea din 1790. Prin acést'a se póte esplicá mai usioru spiritulu si insasi liter'a legiloru codificate in Ungari'a dela 1836 incóce, adica in restempu de 30 ani. Desvoltarea, consolidarea si inmultirea unei singure natiunalitati, adica a maghiariloru pre unu teritoriu, care face $52^1/_2$ % din intregulu teritoriu alu monarchiei austriace, acest'a e scopulu, ce ei nu'lu perdu nici odata din vedere. Noi lassamu in apretiarea Europei luminate, a judecá, déca in secl. XIX se mai póte efeptui planulu din dilele lui Richelieu si Mazarin. Facia cu cinci milióne de maghiari ucrati (mai multi nu ecsista in Europ'a), celelalte natiunalitati inca si-au istori'a loru, literatur'a si ambitiunea loru, ca-ci romanii, slavii si germanii nu mai voru a trece de natiuni bastarde.

Tóte guvernele europeane, cari tienu sinceru la consolidarea si prosperitatea monarchiei austriace, documentéza prin acést'a, in catu potemu noi judecá, dorinti'a loru, de a vedé finita cestiunea natiunalitatiloru. Suprimendu autonomi'a Transilvaniei, cestiunea natiunalitatii romane nu e resolvita, ci din contra e inveninata. Reportele sociale si politice ale Transilvaniei sunta inca cele mai complicate din tóta Europ'a. Reportele acestea, nu e nime in stare a le regulá si limiscí, decatu numai transilvanenii intre sine si in diet'a tierei loru. Dietei Ungariei din contra nu'i va succede nici odata a le regulá conformu dorintieloru juste. Maghiarii nu intielegu pre transilvaneni, nu sunta si nu voru fi nici odata espaci a i intielege. Elementulu maghiaru de astadi, predominatoriu in Ungari'a, e pré interesatu in asta cestiune, si cu multu mai orbitu prin predilectiunea sa catra connationali sei din Transilvani'a, decatu se póta fi justu facia cu natiunea romana. Pretutindeni aru poté fi vorb'a de idei cosmopolite, numai la noi nu. Cunóscemu devis'a fericitului conte Stefanu Szechényi: „si din petre trebue se facemu maghiari".

Se nu credeti, ca in Transilvani'a si in Ungari'a cestiunea de natiunalitate aru fi unu fenomenu nou in politic'a acestoru dóue tiere. Cu totulu din contra; natiunalitatea in aste dóue tiere e una dogma celu pucinu atatu de vechia, cá dogmele crestinismului.

Acésta cestione nu contiene nimicu nou, decatu faptulu, ca pana in 1848 Europ'a dase cu totulu uitarei Ungari'a si anume Transilvani'a. Nime nu scia, ce se intempla in asta dóue tiere, nime nu cunoscea focolu, ce ardea sub spodia, pentru acesta in dilele nóstre totu, ce ajunge la noi, e unu ce suprindietoriu pentru generationile actuale. Resboiulu civilu din Ungari'a a fostu atribuitu camarilei de Vien'a. Acésta parere ratecita s'a pututu respandí numai pentruca Europ'a nu cunoscea de locu antecedintiele acestoru tiere, si anume ale Transilvaniei. Sorgintea cea mai fecunda a resboiului civilu din 1848—9 a fostu tirani'a proverbiala a oligarchiei maghiare, si persecutiunile cele mai barbare intreprinse contra natiunei romane, pana candu acést'a fù constrinsa s'si cerca refugiulu numai la altariu. Ca tile bisericesci tiparite in limb'a romana au fostu fórte numeróse dela anulu 1570, adica in decursu de 570 ani, precum ne arata istori'a natiunala. Resboiulu acest'a a trebuitu se erompa, si fara revolutiunea francesa din Februariu, aru fi eruptu primavér'a, candu mai multe mii de familie tierane romane si maghiare fura despoiate de o parte a ereditatii loru, in folosulu aristocratiei. Acésta dapossesione necalificabila fù decretata prin diet'a aristocratica din 1847. Tieranii nu mai poteau suportá acésta rapacitate si scenele sangeróse din dilele imperatului Iosifu erau se renasca de siguru*).

Credinti'a nóstra este, ca nu numai pentru consolidarea monarchiei austriace, ci si pentru solutiunea cestiunei orientale marele principatu alu Transilvaniei nu póte fi neglesu, fara de a fi espusu periculului unei suprinderi neasteptate, mai neplacute inca, de cum a fostu cea din 1848. Fara Transilvani'a, Vien'a cá capital'a monarchiei nu e secura; ér' cu Transilvani'a maltratata si despoiata de dreptorile sale, precum e nefericit'a Polonia maltratata de rusi, securetatea viitoriului nu e garantata. Reu'a tractare a Transilvaniei provine, precum amu observatu, din vechi'a si ardentea ura natiunala contra natiunei romane. Totu ce se opune acestui adevero, sunta numai frase. E cam rusinosu a declará pre facia, dar' trebue s'o spunemu, acést'a e una ura de rasa (soiu). Una stare ura nu se póte sterge, decatu pre calea deschisa in anulu 1863, va se dica, prin legi juste si ecuitabile, delaturandu in modu esactu domni'a uneia dintre dóne natiuni asupra celeialalte, si lasandule pre amendóue a se desvolta in deplina libertate.

Marile poteri europeane, si mai cu séma guvernulu Maiestatei Sale imperatoriul francesiloru se silescu de diece ani a consolidá nóu'a ordine a lucruriloru in principatele romane vecine. Scopulu acest'a nu s'a ajunsu pana acum. Nu

*) Acésta alinia intréga este fórte multu castrata in „Federal". Originalulu este asia, precum s'a publicatu in „Romanulu". — R.

voimu a fi profeti, dar' ne tememu, ca pana ce marele principatu alu Transilvaniei nu va fi indestulitu, Romanii'a unita nu'si va afla repausulu, ci va fi agitata la tóta miscarea de neindestulire politica si sociala, care va 'prorompe din timpu in timpu in Transilvani'a.

Consecintiele ulteriore le póte prevedé totu omulu.

Loialitatea nóstra innascuta si sentiementulu nostru patriotic ne-au indemnatu, cá se ne mai implicuimu asta data inca detorintí'a nóstra, atatu facia cu patri'a si cu guvernulu, catu si facia cu natiunea romana, a carei pocalu de suferintie voimu a crede, ca s'a implutu.

Se póte, ca vocea nóstra semena cu vocea celui ce striga in desiertu; in acelu casu ne vomu consolá cu cunoscinti'a de a ne fi implinitu detorinti'a, si credemu ca atunci vomu fi eliberati de tóta responsabilitatea.

Datu in 15 Iuniu 1867 *).

(Numele subsemnate nepublicate.)

ARTICULU DE LEGE (in proiectu)

privitoriu la deplin'a regulare a uniformarei Ungariei cu Transilvani'a.

(Capetu din Nr. trecutu.)

§ 8. Tóte branchele regimelui in teritoriulu Transilvaniei se dechiara cá subordinate ministeriului r. unguresu alu Maiestatei Sale.

§ 9. Prin acésta se otaresce cá, dupa sunetulu § lui 3 alu art. de lege I din Clusiu 1848, reg. gubernio, sustienutu pana la unu timpu dimpreuna cu tóte oficiale lui ajutatórie centrale aderinte, se se desfaca, si ministeriulu se insarcinéza, cá pana la 1-a Maiu 1869 se puna capetu activitatii lui.

§ 10. Ministeriulu se impoteresce a face, cá pana atunci, si déca i se vede a fi necessariu, suptu propria responsabilitate, se fungeze in Clusiu unu regiu comissariu provediutu cu personalulu recerutu.

§ 11. Fiinduca cu desfacerea gubernului si a oficialoru lui ajutatória obiectele ce vinu a se resolva desdreptulu prin ministeriu, se inmultiesca, si prin urmare inmultirea poteriloru ajutatórie e necessaria, ministeriulu se insarcinéza a pórta de grigia, cá la deosebitele ministeria de resortu se se asiedie intr'unu numeru potrivitu transilvaneni cunoscutori de causele si relatiunile transilvanene.

§ 12. Jurisdictiunile transilvane se lasa in estinderea loru presenta si in mesuinele loru de acum pana la mai departea dispunere a legislatiunei.

§ 13. Pana ce se va face o lege despre regularea jurisdictiuniloru, privitória la restatorirea cercului de activitate constitutionalu alu jurisdictiuniloru transilvanene, provisoriu remane in valóre regulamentulu din 27 Iuniu 1867, emisu dela regiolu ministeriu unguresu pe basea imputerirei primite dela diet'a regatului, precum si ordinationea reg. comisariu emisa in caus'a organisatiunei orasieloru transilvanene pe bassa punctului alu 2-lea alu aceluiasi, cu acelu adausu, ca cerculu de activitate, ce s'a predatu in actulu acest'a guberniului, trece la ministeriu.

§ 14. Postorile de judi regii supremi in scaunele secuiesci (teritoriele s'au desfiintatu in § 2? R.), pe lunga contrasemnarea ministriului, se voru ocupa prin denumiri regesci, cum si redicarea din postulu acesta, candu va fi necessaria, se va intempla pe acelasi cale.

§ 15. Pentru asecurarea drepturiloru administrationei autonóme ale scaunelor fundului regiu, ale districteloru, ale orasieloru, si pentru organisarea loru si fipsarea cercului de activitate alu universitatii natiunei asesesci, ministeriulu se insarcinéza, cá dupa ascultarea respectiviloru se astérna dietei unu proiectu de lege, care se respecteze atatu drepturile, ce se radima pe dreptu si tractatu, precum si egal'a indreptatire a civiloru de statu de verce nationalitate, cari Locuiescu pe pamentulu acesta, pe deplinu. Totusi, pana candu se va face o atare lege

§ 16. Ministeriulu se impoteresce a pune la cale in privinti'a organisatiunei cercului de activitate, a scaunelor fundului regiu, a districteloru si cetatiloru lui, dispositiuni provisorice in spiritulu principialoru conducatória desemnate in paragrafulu premergatoriu.

§ 17. Institutiunea universitatii natiunei asesesci se lasa si mai departe in cerculu ei de activitate conformu articlului de lege transilvaneanu XIII: 1791 — pe langa sustienerea dreptului supremu de superinspectiune alu Maiestatei Sale, care trebue se se esecuitreze po calea regiului ministeriu unguresu responsabilu, cu acea observare, ca in urm'a starei celei modificate a ordinei procesuale adunarei universitatii nu i mai e ertatu a esercita potestatea judecatorésca

§ 18. Pana la legislatiunea privitória la jurisdictiunea fundului regiu si la regularea universitatii, comesulu se va denumi si redica din postu de catra Maiestatea Sa sub contrasemnarea ministriului.

§ 19. Determinatiunile legiloru unguresci, facute insinte de impreunarea legislatiunei Ungariei si a Transilvaniei (luandose sfara legile in causele religionei), intre marginile acestei legi, prin ministeriu, suptu propria responsabilitate a acestuia, se potu estinde si preste teritoriulu transilvanu cu acomodare la relatiunile de acolo.

IV. cap. Despre averea statului si despre desdaunarea urbariale si a decimeloru.

§ 20. Tóta averea de statu miscatória si nemiscatória a Ungariei si a Transilvaniei, tóte funtanele loru de venitu, tóte perceptiunile ordinarie si estraordinarie, tóte pretensiunile loru, tóte detotiele vechi si nóue — computandu aici si desdaunarile urbariali si de diecime — fiinduca sunto comune, se voru administra in comunu prin ministeriulu regescu unguresu.

§ 21. Spre scopulu asecurarei obligatiuniloru de desdaunarea pamentului, cari s'au emisu pentru urbarialitetile transilvane si pentru diecime séu care se voru mai emite, se dechiara, ca determinatiunile art. de lege din Posoniu IX, I si X. I § 6 din an. 1847/8 se estindu si la Transilvani'a.

V. cap. Despre religiune.

§ 22. Tóte legile Transilvanici, care pe teritoriulu acela, cuprindiendu si pe mai nainte asia numitele parti ungarice (partes si partes adnexae si readplicatae se numiea mai nainte, nu ungarice. R.) garanteze desinestarea, liberulu esercitiu alu religionei si autonomi'a, mai incolo egalitatea de dreptu si reciprocitatea religionei romano-catolice, evangelice reformate, evangelice luterane si a bisericei unitarie, se voru sustiené neatinse.

§ 23. Cá partasi a acestei desinestari, a liberului esercitiu de religione, autonomia, egalitate de dreptu si reciprocitate se recunosca si dechiara religiunea greco-catolica cá atare si religiunea greco-orientala, tóte determinatiunile legiloru transilvane inse, contrarie acesteia, se desfiintieze prin acésta.

§ 24. Besericiloru numite in §§ ii 22 si 23 de susu, pe langa sustienerea dreptului de suprema superinspectione a Maiestatei Sale, determinata prin legile ardelene si esecuitandu pe calea regescului ministeriu unguresu responsabilu, se asecuréza dar' neatinsa sustienere a indreptatirei loru la deplin'a libertate a esercitiului loru de religione, bazata pe legile tierei, pe tractate, canóne proprie, decisiuni bisericesci si pe practsea legala; la autonomi'a loru bisericésca si de invetiamentu, la drepturile loru de a tiné siedintie fara amestecu straiu, apoi alegerea intreprindiendu dupa normele bisericesci, respective denumirea prentiloru loru si a antistiloru laici, preoti si invetiatori; la nedependent'a administrare a jurisdictiunei loru bisericesci a besericeloru loru, turnuriloru, scóleloru, averei bisericeloru si scóleloru loru, a fonduriloru si fundatiuniloru loru, precum si la redicerea, organisarea si administrarea nóueloru obiecte si afaceri de resortulu acesta.

§ 25. Besericele si scólele protestantice, aflatórie pe teritoriale comitateloru Solnocului de midilocu, Crasn'a si Zarandu, apoi a districtului Cetatii-de-Pétra se lasa si pentru venitoriu suptu mai marii deregatoriloru besericesci transilvane respective. (Dar' romanii cu mitropoliele loru ér' se su datu uitarei? R.).

§ 26. Ce se tiene de modalitatile trecerei dela una religione la alta, determinatiunile reciprocitatei pronunciate in §§ ii 6—19 si artic. III (?) de lege unguresu din anulu 1847—8 se estindu si preste Ardélu.

§ 27. In asemenea modu se va estinde si determinatiunea § 2 a art. de lege III din anulu 1844 la casatoriele mestecate in Ardélu.

§ 28. Cu privire la fii nascuti din casatorie mestecate séu cari se voru nasce, art. de lege 57 din 1791 din Ardélu, dupa care fetiori urméza religiunea tatalui si fetele religiunea mamei, romane si pe mai incolo in putere.

§ 29. In causele matrimoniale, privitoriu la competinti'a tribunaleloru preotiesci, remanu cá directiva normele acele generale de drepto, dupa care actorulu recunósce judecat'a competenta bisericésca a acusatului.

VI. cap. Despre nationalitati.

§ 30. Pana ce se va face o lege despre cestiunea nationalitatiloru, ministeriulu r. unguresu e imputernicitu a decide provisoriu cestiunile intrevenitórie pe basea unitatii de statu, a interesseloru administrationei si a ecuitatii.

VII. cap. Despre titululu regelui.

§ 31. Fiinduca in titululu Maiestatei Sale a regelui din Ungari'a remanu sustienute si pe viitoriu numirile: „Mare principe din Transilvani'a" si comite secuiloru, nu e ertatu a se deduce de aici nici o consecintia spre daun'a unitatii legale a Ungariei si Transilvaniei

Cu cesecuturarea legei de facia se insarcinézi ministeriulu regescu unguresu. —

Compunatorii acestui proiectu trebue se mai amble la scól'a, unde se invetia, ce va se dica: egal'a indreptatire; si déca statulu a primitu de base: principiulu de egala indreptatire, apoi elu se nu concéda puneres loi in viétia (d. e. prin legea de alegere cu censu pentru unii, cu favori pentru altii) la nesce fiintie, cari se face din elu numai una satira, carnindulu si cioplindulu, pana candu devine unu monstru, ci se iè in mana cumpan'a eterniei dreptati divine! — —

Litere fundationale.

(Capetu.)

§ XXIV. Dupa ce clerulu si poporulu nostru va fi castigatu in modolu acest'a dupa catuva timpu unu capitalu de unu milionu séu dóue de floreni in v. a., care capitalu va dá in totu anulu unu venitu de cincidieci, séu una suta de mii de flor. v. a., — urmatorii mei, mitropoliti de Alb'a Iulia dimpreuna cu presbiteriulu séu capitululu loru, séu cu barbatii mireni mai ilustri, 'si voru pune tóta silinti'a si grigi'a intr'acolo cá, cerendu indreptatirea si convoirea pré inalta a pré sacrei Maiestatei Sale ces. reg. si apostolice, la locuiu scaunului mitropolitanu — séu unde se va vedé de bine séu mai cu scopu, — gimnasiulu nostru de Blasiu se se redice celu pucinu la puseti unea si demnitatea unei academie, séu chiaru si a unei universitati, in carea se se infiintieze si fundeze trei catedre pentru completarea sciintieloru pedagogice, trei pentru sciintiele reali, patru pentru sciintiele juridice, dóue pentru studiulu economiei si dóue pentru alu filosofiei, si alte catedre pentru studiele politechnice, etc. etc. Catra acestea se voru numerá salariele si catedrele profesoriloru de dreptulu canonicu si de disciplin'a bisericei orientali, a profesoreloi de ritu si de cantare, a instruitoriei de fete — despre cari s'a vorbitu mai in susu la § IX punctele 11, 12 si 13, si se va infiintiá asisderea o catedra pentru unu catechetu academicu; cu unu cuventu, urmatorii mei, mitropoliti de Alb'a Iulia dimpreuna cu presbiteriulu séu capitululu loru si cu alti barbati mireni mai ilustri de natiunea si confesiunea nóstra, in a caroru staruintia si grige parintésce, judecata intielépta, administratiune si dispusetiune, lasu si incredintiezu tóta acesta afacere (lucatu adica eu n'asiu fi facutu mai de asupra in acesto instrumentu fundationale vreo dispusetiune, séu nu voiu face vreo schimbare), voru face tota acea, ce dupa impregiurari si recerintiele timpuriloru voru judecá mai de bine, mai folositoriu si de lipsa pentru clerulu si natiune, ascultandu mai insinte in asemenea casu totudeun'a opiniunea, de si nu a tuturoru, dar' celu pucinu a archidiaconiloru mai de frunte, precum si a unoru barbati mireni mai renumiti tienetori de eclesi'a nóstra si asiediati in oficiele publice mai inalte, ou a caroru sunetu intielepta voru procurá, infiintiá si fundá la timpulu seu

---

*) Dupa „N. fr. Presse" rapita de cunoscut'a sa, romanofolla, a scornitu despre acesto memorialu o minciuna grósa, noi amu situatu atatu originalulu, catu si traductiunea francésca si n'amu adausu nici o litera din cesa ce propaga numitulu diuariu si dupa elu tóte celelalte diuarie germane si maghiare. — Red.

din venitorile acestei fundatiuni tota ce se va vedé a fi mai necesariu séu aptu si cu scopu pentru inaintarea unei culture si civilisationi mai corespundiatórie intre clerulu si natiunei nóstra, pentru a promová totu feliulu de scientie, arti frumóse si folosit6rie, precum si religiósitatea si moralitatea.

Pentru acesa ormatorii mei, mitropoliti de Alb'a Iulia dimpreuna cu presbiteriulu séu capitulu loru si cu barbatii mireni mai de frunte, cari suntu a se ascultá, voru poté — precum s'a disu mai in susu — inmolti, impuciná, séu intocmi si suplení si salariele profesioriloru — despre cari este vorba in acestu §, — avendu asemene in vedere recerintiele timpuriloru, importantí'a oficiului, in care voru fi asiediati, precum si poterile fundatiunei, si totuodata ca acésta fundatiune se póta totudeun'a indestuli mai multe afaceri si indigintie.

§ XXV. Denumirea toturoru profesoriloru, cari voru capetá salarie din acést'a fundatiune, precum si conferirea stipendieloru si a pensiuniloru va fi, dupa mórtea mea, dreptulu exclusivu alu ormatoriloru mei mitropoliti de Alb'a Iulia, dimpreuna cu alu presbiteriului séu capitulului loru — in intielesulu § VIII; — inse la denumirea profesoriloru pentru catedrele scientieloru; profesoriloru de filosofia, a profesoriloru pentru scientiele juridice, politechnice si reali, va fi a se intrebuintiá totudeun'a si sustulu barbatiloru mai renumiti si de frunte dintre intielegintí'a nationei romane; remanendu totudeun'a, cu privire la profesorii acesti din urma, in intielesulu § I, neatinsu dreptulu patronatului supremu si alu supraínspectiunei supreme alu préscuratei Sale Maiestati imp. reg. si apostolice si alu inaltului guvernu transilvanu, unde voru fi a se substerne spre connoscintia numele acestoru profesori, denumiti in modulu aratatu.

§ XXVI. Mi reservu dreptulu intrego si neatinsu, cá pana ce voiu vietiui, se potu adauge, stramutá séu schimbá cate ceva in acésta fundatiune prin o alta dispusetiune testamentaria ulteriore a mea, séu si prin o dechiaratione verbale, ce ar' fi a se face in presentí'a martoriloru.

§ XXVII. Din causa ca, precum ne arata esperientí'a, bunurile nemiscatórie, déca se dau in arenda, adeseori se risipescu si devinu mai rele: bunurile fundationali nemiscatórie din Sprungu mai bine se se administreze de o case prin careva provisoriu alu afaceriloru economice. la alu caruia denumire voru fi a se preferí totudeun'a acei barbati onesti si capabili, cari suntu in legatura de sange séu in afinitate cu mine, fiinduca eu am testatu, datu, darnitu si lasatu tóte oiele si vitele mele, precum si tóte instrumentele si vasele economice — precum s'a specificatu si dechiaratu mai susu in prefacionea acestui instrumentu fundationale — din motivu, ca aceste bunuri se se póta administrá de a casa, usioru, si cu unu castigu si emolumentu mai mari, — si asia se se póta si spera, ca acelessi bunuri voru produce venituri mai rodite, si nu voru fi nici decatu supuse stricatiunei si risipirei.

Inse fiinduca aceste bunuri contienu unu territoriu mare de paduri (selbe) tenere si de cea mai buna sperantia; ca padurile, in acelu tienutu suntu fórte rare si prin urmare de mare pretiu; padurile acestoru bunuri, déca voru fi conservate bine, voru poté produce la timpulu seu venituri grase.

Deci ormatorii mei, mitropoliti de Alb'a Iulia, dimpreuna cu presbiteriulu séu capitulu loru, cá patroni si administratori nemidlociti si acestoru bunuri, se voru ingrigí cu totu adinsulu, cá padurile (afara de materialulu care ar' fi a se dá pentru stare lipsa neincungiarata a economiei acestoru bunuri, pentru ingraditure séu alte trebuintie, precum si in retributiunea annale a provisorelui, care va fi a se denumí), celu pucinu in timpu de cincidieci de ani, se nu se tale, nici se se venda pentru bani, si cu atatu mai pucinu voru suferí cá, sub pretestu ca acele aru cresce dóra mai bine, se se rarésca cu securea séu, sub orice altu titlu, se se strice si respésca; pentruca aceia cari cugeta, ca padurile rarite prin secure crescu mai inte si mai bine, profesézu unu principiu de totu neadeveratu, fiinduca esperientí'a de tóte dilele ne invetia, ca padurile perenali, cari n'au fostu nici candu atinse cu securea, ci au fostu lasate in cea mai mare desime, suntu rarite, in catu le este de lipsa, prin natur'a inesasi, si numai asia s'a potutu observá, ca crescu intr'o directiune d épta si placuta, intr'o inaltime nemesurata si cu o grosime admirabile; pana candu padurile, cari in tener'a loru etate suntu rarite cu securea, se inaltia si cresco totudeun'a strimbe si nu au nici directiunea, care ar' fi de dorita, pentrucá se se póta intrebuintiá le edificari, — nici inaltimea si grosimea, la care ajungu padurile rarite prin natura.

Pentru acesa padurile voru remané mai indelungatu oprite si celu pucinu in timpu de 50 ani — precum s'a disu mai susu — voru fi a se tiené sub padi'a cea mai mare prin grigitorii padururoru si prin provisorii bunuriloru fundationali. Si nici dupa espirarea acestoru cinci dieci de ani, de regula, nu se voru poté taiá si intrebuintiá decatu atunci, candu se va vedé de lipsa pentru inmultirea venitoriloru; inse nici atunci dupa placu si ori unde, ci detiermurindose mai antaiu, prin atare geometru, anumite parti, connoscute sub numelo de „table de padurarita“, — se se taie si se intrebuintieze in totu anulu, in catu se va vedé de lipsa, dupa ordinea si tablele detiermurite.

Aceste paduri numai prin o atare administratione regulata si prin o grige si nutrire acriósa voru poté, dupa unu timpu mai indelungatu, a se pune in starea cea mai buna, si numai asia se póte speré, ca voru aduce candeva si pentru fundatiune frupte rodite, — pana candu, déca se va suferí cá, prin o intrebuintiare nediscreta séu pentru castigu, se se taie si risipésca inca in tener'a loru etate: se voru depredá si stirpí de totu.

§ XXVIII. Si spre mai marea gloria a lui Dumnedieu si a parurea fericirei, pré curatei Verguie, in onórea tuturoru Santitoru, precum si spre folosulu bisericei si alu statului, pentru ajutorirea veduveloru serace ale preotiloru si pentru tenerii lipsiti, inse de cea mai buna sperantia, pentru promoverea culturei, civilisationei si religiunei clerului si poporului nostru, — m'am resolvitu, din indemnulu propriu, liberu si tredu alu animei mele, a face acésta fundatiune cedietória, nerevocabile, care, sub pedepsa blastemului, nu va fi a se casicá, a se schimbá séu a se stramotá prin nimene; si despre tóte ce se tienu de acésta afacere mi-am propusu a gatí, a dá acestu instrumentu fundationale literariu, conceputu cu drépt'a mea propria, descrisu numai in curatu cu mana straina, si provedutu si inavetitu cu cateva adaugaminte; pentru acesa voiescu cá acestu instrumentu fundationale literariu se fia recunoscutu si consideratu, totudeun'a, prin ori si cine, cá instrumentulu meu fundationale, adeveratu, autenticu, reale si legale, cuprinsu in dóuedieci si optu de §§ inchisitive.

Pentru una adeverintia mai indeplinita, eu am si statoritu, intaritu si confirmatu acestu instrumentu fundationale prin subscrierea manei si numelui meu propriu, si prin sigiulu meu micu comune, care pórta insemnele familiei nóstre Sterca Siuliuane cu literele initiali ale numelui si connumelui meu. Datu Blasiu in residentí'a nóstra archi episcopésca, la 23 Aprile 1861.

(L. S.)

ALECSANDRU STERCA SIULUTIU m/p.,
s.-eppu si mitropolitu de Alb'a Iulia.

Cá martori subscrisa in Blasiu, la 9 Novembre 1862.

Ioane Fekete-Negrutiu m/p.,
canonicu cancelariu mitrop.

Stefanu Manfi, m/p.,
notariu consistoriale.

Simeonu Popu-Mathei m/p.,
archivariu mitropolitanu.

Trad. „Feder.“

Codicilulu I la testamentulu fundationale, factu in 23 Aprile 1861.

Trebue bine insemnatu: I. ca asemnarea pensioniloru din fundatiunea mea aplacidenda pe véma viduveloru vicariloru, protopopiloru si altoru preuti, despre cari s'au facutu pomenire speciale in testamentulu fundationalu pag. 11, § punctu 2, 3, 4, 5 si 6, asia trebue se se intieléga ca, déca astfeliu de veduva n'ar poté avé pe anu din bunurile repausatului seu barbatu atatu proventu, catu se faca sum'a pensiunei defipte in punct. 2, 3, 4, 5 si 6, atunci ce ar' mai lipsi din proventele bunuriloru barbatului seu pana la sum'a determinata in punct. disu, se se suplinésca din fundatiunea acésta. De ecs.: veduv'a, carei se asemnéza in fundatiunea acésta 300 fl. pe anu, déca din mas'a remasa de barbatulu seu va poté percepe si avé pe anu 150 fl. proventu puru, atunci din acésta a mea fundatiune i se voru aplacidá pe anu 150 fl. v. a. cá se aiba pe anu proventu curatu de trei sute fiorini si asia mai incolo; intrég'a suma pensiunei din fundatiunea mea numai veduveloru acelora se va aplacidá, care voru fi remasu de barbati in stare fórte seraca si fara de nici o provisione; de acea va trebui eruita mai nainte statulu materialu alu cutarei veduve, cá se se scia apriatu, catu trebue inca se i se mai aplacidezu din acésta fundatiune, cá se ecivalese sum'a pensiunei vedusesi determinata in punct memorate.

II. Si acésta trebue se se observe, ca din fundatiunea acésta a mea numai pana atunci se voru poté da pensioni cutaroru vedove, pana candu fundatiunea clerulului, facuta pentru deficienti si veduvele preotiloru, va veni in acea potere, incatu se se póta provedé vedovele preotiloru archidiecesei acesteia din acésta fundatiune a clerului.

Acésta dispositiune s'a facutu cu propri'a mea mana.

Blasiu in 8 Aprile 1862.

ALECSANDRU ST. SIULUTIU m/p.,
s.-eppu si mitropolitu de Alb'a Iulia.

UNGARI'A. Siedinti'a din 7 Nov. a casei representantiloru. D. Adolfu Dobrzansky, fiscu ormatóri'a

MOTIUNE.

Atunci, candu una parte a crediatiosiloru romani si ruteni si bisericei orientale s'a unitu cu biseric'a romana (catolica), s'a espresu lamuritu, precum arétá documentulu unirei, cá unirea acést'a se se restringa numai la unele dogme (cele 4 puncte) si prin urmare, cá ritulu si disciplin'a bisericei orientale se remana neatinse, clerulu si poporulu s'si póta alege liberu si in venitoriu preposiii sei bisericei si cu deosebire episcopii sei, si cá biseric'a unita adica greco-catolica si clerulu aceleia se se impartasiésca in tóte avantagiele, cari se cuvina bisericei rom. cat. si clerului aceleia.

Dintre conditiunile aceste inse nu se observa nici una, fiinduca biseric'a greco-catolica este unic'a in patria, care nu este representata in ministeriulu culteloru si alu instructiunei publice; fiinduca, afara de mitropolitulu romanu din Transilvani'a, episcopii si prepusii sei bisericesi se denumesca de santulu sesunu romanu, delaturandose concursulu justu respective dreptulu de alegere alu clerului si poporului; si fiinduca legile sale bisericesci si disciplin'a aceleia suntu delaturate si in alte privintie, chiaru si din cestiunile sale sociali, ma ordinea ei interna inca este in decadintia.

Dapace inse o astfeliu de vatemare a contractului bilateralu de unire n'a fostu si nu este posibile, decatu numai prin concursulu statului, ce inse nu potemu presupune despre simtiulu nepartialu de dreptate alu guvernului responsabilu de sdi, si de alte fiinduce, in intielesulu contractului bilateralu de unire, tóte institutiunile bisericei gr. orientale, cari nu stingu dogmele, se potu aplicá in tóta estinderea loru, ma conformu principiului egalitatii de dreptu si reciprocitate trebue se se aplice si in biseric'a greco-catolica:

Rogamu cu stima pe on. casa, se binevoiésca a decide, respective a indetorá pe dnulu ministru alu cultului si instructiunei publice, cá se presente in catu mai curendu unu proiectu de lege in cau'a organisarei congreseloru nationali, tienende deosebitu, in partea romana si in cea rutena a bisericei gr. catolice; si cá, si pana ce s'ar creá lege in privinti'a acést'a, se midilocésca, sub responsabilitatea sa, conchiamarea astorufeliu de congrese provisorie pre bas'a, care s'a statoritu deja prin lege pentru biseric'a greco-orientala.

Adolfu Dobzranski m/p., Aloisiu Vladu m/p., Andreiu Medanu m/p. —

In siedinti'a din 9 stang'a cu Ghiczy in fronte arata nemultiumirea cu numirea „ministeriului comunu“ din Vien'a, ca e in contra § XII din 1867, amenintiandu cu demisiune din delegatiune. Diet'a a trecutu la ordinea dilei preste motiunea loru. Si stang'a in sied. din 10 si a-si depusu mandatulu de membri in delegatiune, vreo 12 insi.

In 13 se presentá in camer'a deputatiloru prin ministrulu Wenkheim proiectulu legei de uniune incalciatu imbracatu cum se planiá in 1848. —

In cas'a natiunalitatiloru au finitu tóte sectiunile desbaterile si spre cea mai mare nemultiumire a natiunalitatiloru, carora s'a pusu cursa'a maghiarisarei de suveniru la concordia, s'a primitu asia si in comisiunea centrala.

In fói'a oficiala esi o circularia catra jurisdictioni, in care se edice, ca unde va fi amenintiata securitatea publica, se potu introduce tribunale statarie. —

AUSTRI'A INFER. Vien'a 14 Nov. In senatulu imperiale cu tóte desbaterile cele infocate asupra legei de aparare, totusi s'a primitu cu 800 mii, com o propuse min. Beust. —

NB. Regimulu Romaniei prin D. min. Cretiulescu facù intrebare la Vien'a despre espresiunile cancelariului imperialu de Benst, ce le rostì in comisiunea pentru armare: ca „Romani'a ar' fi unu arsenale", si regimulu imperiale a datu respunsu, ca prin spresiunea acesa nu s'a intentionatu nici decum manifestare dusmanósa in contra Romaniei. —

Una convorbire intre min. Beust si intre solulu rusescu in Vien'a asupra dechiarărei lui Beust: ca „Romani'a ar' fi unu arsenale", trage luareaminte. Solulu rusu observà min. Beust, ca acésta scusa cade si asupra Austriei, pentrucа de unu timpu incóce au pasatu preste granitz'a bavaréza 70 mii pusci si 25 tunuri pe adresa de case negutistoresci, sfara de acésta s'au mai tramisu 60 mii pusci nóue fabricate in Austri'a la Bucuresci. Este vorbe suntu o ilustratione a relatiuniloru intre Vien'a si Petersburg. —

ROMANI'A.

SOCIETATEA TRANSILVANI'A

(Urmare.)

XII. D. presiedinte arata, ca societatea are trei stipendii de impartitu; ca de si ar' fi de doritu cá nici odata intre romani, si mai alesu intre romanii asupriti de preste Carpati, se nu fia vorb'a de deosebiri provinciale, ci numai meritulu se se respecte; cu tóte acestea dorinti'a tuturoru dintru inceputu a fostu cá cu alegerea celoru trei, provinciele de preste Carpati se fia dupa putintia deplinu multiumite; chiaru pentru acést'a s'au cerutu recomandatiuni nu numai dela Sibiiu, dara si dela Cernauti si Aradu; din nenorocire inse dela Cernauti si Aradu n'au venitu nici o recomandatiune, si astfelin ne aflamu in imposibilitate de a alege vreunu stipendiatu din aceste dóue parti ale Romaniei de preste Carpati. Deci d. presiedinte propune, ca déca nu dóue, celu pucinu unulu din cele trei stipendie ale societatei se se reserve pentru unulu din cei ce au se se recomande de comitetulu societatei din Cernauti. Astfelin sperédza din presiedinte ca s'aru preintempiná ver ce susceptibilitate de provincialismu.

D. Hajdeu, luandu cuventulu, sustiene ca chiaru de amu alege numai doi dintre concurentii de facia totusi amu puté fi banuiti, ca amu fi favorisatu pe transilvaneni; dara in vederea maretiului scopu alu societatei nu trebue a tiené compta nici de economie, nici de susceptibilitatile provinciale, ci se votamu pre toti trei stipendiati dintre concurentii ce s'au presentatu.

D. Lupascu aréta cá si d. Hajdeu necesitatea de a vedé cu o óra mai nainte catu se póte mai multi tineri studiati si buni romani; regréta ca pana acum n'au venitu recomandatiuni nici dela Cernauti nici dela Aradu; considerandu inse ca cursurile la facultatile straine au inceputu deja, róga pe on. comitetu a procede la alegere dintre concurentii de facia, remaindu cá la anulu viitoriu se se considere recomandatiunile ce póte a' veni dela Cernauti si Aradu.

D. Tacitu, in cualitatea sa de reportóre alu comisiunei comitetului, face o dare de séma asupra tineriloru, cari au adresatu cererile loru de concursu deadreptulu la comitetu si aréta ca suntu cativa si din partile supuse Ungariei si unu Bucovineanu, dara ca nici nu suntu recomandati de cineva, nici nu ne suntu cunoscuti personalmente; documentele loru inca nu suntu in cea mai deplina regula, din care causa comisiunea nu i a potutu recomandá.

D. Laszarescu sustiené a se imparti tóte trei stipendiele le cei mai demni din concurentii de facia, cari suntu destulu de numerosi si buni spre a puté face o nemerita alegere.

D. Mihailu sustiene, ca voiesce mai bine se fia espusu criticei unei provincii, decatu criticei natiunei intregi. Pentru aceia propune a se face alegerea acum indata in temeiulu recomandationei primite dela Sibiiu; se nu intardiamu, ca ci unu anu perdutu din studiulu unui teneru este adesea ori unu anu rumputu din viti'a natiunei. Cu tóte acestea déca n'ar fi pré tardiu se asteptamu si recomandatiunea ce ni se promite din Cernauti.

D. Hajdeu sustiené, ca acum e pré tardiu, de órece pana la sosirea acteloru din Bucovin'a si pana la ecsaminarea loru va trece atat'a timpu in catu pentru acestu anu in desiertu ar' mai plecá la studiulu in strainstate. Pentru aceia d. Hajdeu insista a se procede la alegere intre concurentii de facia.

D presiedinte cu incuviintiarea comitetelui declara discutiunea inchisa si pune la votu propunerea sa: de a se reservá celu pucinu unulu din cele trei stipendie pentru anulu viitoriu, de óre ce n'amu recomandationi nici dela Aradu nici dela Cernauti. Propunerea se respinge cu majoritate de 8 voturi; trei, adica dnii Papiu, Procopiu si Zamfirescu, au remasu in minoritate.

(Va urmá.)

CONCURSU.

Se deschide concursu pana in 20 a l. c. la statiunea de invetiatoriu in Sinc'a vechia.

Cu acésta statiune suntu impreunate emolumentele ce urméza:

1. 100 fl. v. a. in rate lunarie din interesele fondului, salariu anticipandu.
2. Cuartiru liberu in apropiarea scólei cu una odaia si cuhna.
3. 4 orgii de lemne.

Concurentele are se fia pedagogu absolutu, se scie cantarile bisericesci, si se fia provediutu cu testimonie despre portarea morale nepatata.

Fagarasiu 3 Novembre 1868.

Ioane Antonelli m. p.
vicariu foraneu.

3—3

Palarii de **cavaleri, palarii** de **dame, marfa** de **filtru** (Filtz) pentru cavaleri si dame, calciuni mari de calatória le recomanda cu pretiulu celu mai moderatu

Iosifu Szendy,
palariariu,
strad'a Caldararilor Nr. 504, facisiu cu intratulu in strat'a Franciscaniloru.
1—3

Ecsemplaria din Gazeta, lipsa Nrii confiscati, se afla destule. — Se póte prenumera si dela 1. Oct. — Refoires ?!! — —

Cursurile la burs'a in 17. Nov. 1868 sta asia:

Galbini imperatesci	—	—	5 fl. 50 cr. v.
Augsburg	—	—	114 „ 75 „
London	—	—	116 „ 45 „
Imprumutulu nationalu	—	58	„ 25 „
Obligatiile metalice vechi de 5 %		58	„ 90 „
Actiile bancului	—	—	832 „ — „
„ creditului	—	—	227 „ 40 „

Obligatiile transilvane ale desarcinarii pamentului in 13. Nov. 1868:

Bani 71·25 — Marfa 71·57.

Banc'a generala de asecuratiune reciproca

„Transilvani'a."

Suntemu in placut'a pusetione de a pasi la activarea societatii si avendu de a incepe cu ramulu de asecuratiune contra focului, éra §-ulu 2 alu dispusetiuniloru transitorii prescriindu respunderea a 30% dupa fiecare actiune, mai nainte de activare, ne luamu voia a rogá prin acést'a pre toti acei p. t. subscribenti, carii pana acuma au respunsu dupa actiunile loru numai 10%:

Cá pana in 1-a Decembre a. c. se aiba bunatate a solví si celelalte 20%, adica dupa fiecare actiune subscrisa inca cate 20 florini v. a.

In Sibiiu se potu face acele solviri la functionariulu cassei societatii Dlu **P. I. Kabdebo** in localulu seu din pati'a mare. Subscribentii de prin alte locuri voru platí acolo, unde au subscrisu actiunile.

Actiunile originale inca se voru imparti cu 1-a Decembre a. c. impreuna cu **cupónele de interese si de dividende.**

Observari:

1. Dupa catimile platite si cari mai suntu a se platí in urm'a acestei provocari, societatea da 6% interese computate dela diu'a respunderei loru; cu 1-a Februariu 1869 se voru platí interesele pe timpulu trecutu pana atunci, éra d'aci incolo ele se voru platí in rate **semestrale** decursive.

2. Provocarea de mai susu nu schimba intru inimic'a modalitatea subscrierii mai departe la capitalulu fundamentalu (fondulu de intemeiare) si la subscriptiunile nóue voru fi a se respunde si pe viitoriu la inceputu loru numai 10%. Solvirile mai departe dupa stare subscriptioni se voru cere mai tardiu prin insciintiare deosebita.

3. Actiunile subscrise participéza cu dividende de 15% la intregu castigulu curatu resultatoriu din toti ramii de asecuratiune, adica dupa asecuratiuni de focu, de viétia, de grandina si de transporta, indata ce ele voru intrá in viétia. —

Sibiiu in 6 Novembre 1868.

Administratur'a suprema a bancei generale de asecuratiune reciproca
„TRANSILVANI'A".

Redactoru respundietoru
JACOBU MURESIANU.

Editiunea: Cu tiparitulu lui
JOANE GÖTT si fiu HENRICU.